

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології

Кафедра перекладознавства та прикладної лінгвістики

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)**

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Лінгвостилістична специфіка відтворення чарівної картини  
світу (на матеріалі казкових нарративів Р. Дала)

Виконала: студентка 431 групи  
Спеціальності 035.04 Філологія (германські  
мови та літератури  
(переклад включно) (переклад))  
Освітньо-професійної програми  
«Філологія (германські мови та літератури  
(переклад включно))»  
Базенко Катерина Григорівна

Керівник к. філол. н., доц. Цапів А. О.

Рецензент к. пед. н., доц. Гоштанар І. В.

Херсон – 2020

## ЗМІСТ

|   |    |
|---|----|
| <b>ВСТУП</b> .....  | 3  |
| <b>РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади дослідження чарівної картини світу казок Р. Дала</b> ..... | 7  |
| 1.1. Лінгвістична теорія картини світу з позиції перекладознавства.....                   | 7  |
| 1.2. Поняття чарівної картини світу казкових наративів .....                              | 11 |
| 1.3. Ідіодискурс Роалда Дала.....   | 16 |
| <b>РОЗДІЛ 2. Відтворення чарівної картини світу казкових наративів Р. Дала</b> .....      | 22 |
| 2.1. Складові елементи чарівної картини світу Р. Дала .....                               | 22 |
| 2.2. Чарівний хронотоп казкових наративів Р. Дала .....                                   | 31 |
| <b>ВИСНОВКИ</b> .....   | 44 |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b> .....   | 47 |

## ВСТУП

Дипломна робота присвячена дослідженню лінгвостилістичної специфіки відтворення чарівної картини світу казкових наративів Роалда Дала.

Через деякий час, після визнання кореляції між культурою і мовою, з'являється нова царина досліджень: лінгвокультурологія. Саме вона зайнялася вивченням феноменів ментальності, зв'язку культури і мови та їх вивчення за допомогою єдиної системи. Дана тема зацікавила багатьох дослідників.

Результатом пізнання людиною навколишнього світу і сукупності знань та уявлень про світ є картина світу і реалізується вона у мові – матеріальній формі, яка відтворює цілісну природу світу в концептуальному апараті людини за допомогою семантики. Переклад являється одним з найпотужніших засобів глобалізації уявлень людей, бо лише крізь призму рідної мови можна побачити іншу культуру, порівнявши їх [158, с. 9].

В останні роки все частіше вивчається зв'язок між мовою, як засобом організації, обробки та передачі інформації, і життям людини, його пізнанням, мисленням і культурою. Але мова розглядається не тільки як засіб, але і з позиції відображення світогляду людини і передачі її досвіду, взаємодії з навколишнім середовищем. Сучасна лінгвістика розглядає мову як певний культурний код нації, адже велика частина інформації про світ проходить через лінгвістичний канал. Тому і людина живе в світі концептів, які створила сама для своїх потреб.

У даній темі відносин мови та культури в наш час існує безліч питань, деякі з учених досі підтримують гіпотезу про те, що мови створюють культуру, так як саме вони заклали ідеї в нашому розумі; деякі стверджували, що мова - всього лише продукт культури і ніяк не може на неї вплинути. Хоча в одному протилежні думки сходилися,

вчені вважали, що мова і культура не можуть існувати один без одного, так як вони нероздільні.

Ми дотримуємося першої точки зору, і підтвердження цьому ми знайшли при дослідженні мови літературних казок. Саме цей текст багатий традиційним мовним оформленням, стилістикою і композицією, що, безсумнівно, викликає величезний інтерес.

Структурне відношення мови в казкових творах вивчали багато дослідників, такі як Р. Барт [3], Ц. Тодоров [13], А. Греймас [5] та інші. Д. С. Лихачов вважав, що світ казки – це окремий світ зі своїми законами і проблемами. В. А. Бахтіна досліджувала роль казки і її фентезійного світу і їх співвідношення з реальністю. Після дослідження атрибутики англійських казок В. С. Алпатова з'явився словник атрибутики, а саме всі ознаки казкових персонажів [5, с. 46]. О.Н.Гронская більш детально розглядала лексику німецьких фольклорних та літературних казок як складову мовної картини світу [5, с.82]. В своїх роботах вона доводить, що саме частота вживання тієї чи іншої лексичної одиниці може вказати нам на частоту і актуальність всіх концептуальних одиниць на оповідача. С. Б. Адоньева досліджувала взаємини текстового аспекту і культурного контексту [1, с. 36-125].

Ю. В. Мамонова присвятила свою працю когнітивно-дискурсивним особливостям лексики англійської фольклорної казки. Вона ввела поняття «прецедентний феномен», що визначає національно-специфічні особливості казкового тексту [83, с. 86-92]. Н. А. Акіменко досліджувала лінгвокультурологічні особливості і характеристики казкового тексту [2, с. 40-53]. В її дослідженнях були розглянуті мовні засоби на різних рівнях, таких як графіко- і лексико-фонетичному і синтактико стилістичному.

Г. В. Івановою була розглянута окремо «вигадка» [46, с. 67-71]. Вона розуміла під нею певний різновид розумової діяльності, яка була

заснована на частковій модифікації картини світу, а також, в свою чергу, може втілитися у вигляді вербальних одиниць.

Незважаючи на те, що така кількість вчених присвятили свої праці казковому тексту і його зв'язку з культурою, питання про фентезійні концептуалізації світу казки досі недостатньо вивчені.

**Актуальність даного дослідження** обумовлена необхідністю вивчення особливостей чарівного хронотопу Роалда Дала з лінгвокультурологічної точки зору, а саме: фантазійних концептів і засобів їх репрезентації в творах, що входять в даний цикл. Крім того, обраний нами матеріал допомагає досліджувати усі лінгвокультурологічні особливості художніх творів, що відповідає актуальному на сьогоднішній день міждисциплінарному підходу до дослідження художнього тексту.

**Об'єктом дослідження** ми визначили чарівну картина світу художніх нарративів Р. Дала, а **предметом** є стратегії і тактики лінгвостилістичного відтворення чарівної картини світу українською мовою.

**Метою роботи** є вивчення та опис засобів лінгвостилістичної специфіки відтворення чарівної картини світу казкових нарративів Р. Дала.

Після визначення мети даного дослідження необхідно поставити перед собою **завдання**:

- здійснити огляд теоретичних доробків, у яких вивчено лінгвістичну теорію картини світу з позиції перекладознавства;
- висвітлити поняття чарівної картини світу казкових нарративів;
- розкрити особливості ідіодискурсу Роалда Дала;
- визначити і схарактеризувати основні складові елементи чарівної картини світу Роалда Дала;
- охарактеризувати чарівний хронотоп казкових нарративів Р. Дала;

- виявити основні лінгвостилістичні засоби відтворення чарівної картини світу.

Для вирішення поставлених завдань у нашій роботі застосовуються загальнонаукові **методи** аналізу, синтезу, порівняння, концептуальний аналіз, компонентний аналіз, контекстуальний аналіз, мовностилістичний і функціональний аналіз.

**Практичне значення** одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані при дослідженні і вивченні лінгвокультурології, лексикології, лінгвістики та стилістики англійської мови, а також при дослідженні культури крізь мову, англійський фольклор і англійські літературні казки.

**Матеріалом** дослідження слугували дитячі твори Роалда Дала та їх переклади українською мовою у виконанні В. Морозова: «Матильда» ("Matilda"), «Відьми» ("The Witches"), «Чарлі і шоколадна фабрика» ("Charlie and the Chocolate Factory"), «Джеймс і гігантський персик» ("James and the Giant Peach") та «ВДВ (Великий Дружній Велетень)» ("The BFG").

**Апробація результатів дослідження.** Результати наукового дослідження висвітлено в одноосібній публікації («Лінгвостилістична специфіка відтворення чарівної картини світу (на матеріалі казкових наративів Р. Дала») матеріалів XI Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі» (Херсон, ХНТУ, 2020).

## РОЗДІЛ 1

### ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧАРІВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ КАЗОК Р. ДАЛА

#### **1.1. Лінгвістична теорія картини світу з позиції перекладознавства**

Найголовнішим завданням перекладознавства є досягнення еквівалентності перекладу. Визнаючи принципівий переклад текстів, що підтверджується практикою, перекладознавці вказують, що вона відносна і залежить від об'єктивного фактору, структури тексту і від суб'єктивного професіоналізму перекладача. В будь-якій роботі з перекладознавства розглядаються важкі для перекладу випадки: хибні друзі перекладача, власні імена, назви географічних об'єктів, ідіоми, каламбури, гіпоніми і гіпероніми, відмінності в асоціативних полях, розбіжності граматичних категорій. Чималі труднощі являє собою прошарок так званої безеквівалентної лексики, яка концентрується навколо специфічних реалій. У посібниках з перекладу описуються способи передачі такої лексики засобами іншої мови [5, с. 76].

Прихильники гіпотези Сепіра-Уорфа про лінгвістичну відносність вважали, що мови - частково перекладні на підставі того, що картини світу, що створюються різними мовами, в чомусь схожі, а в чомусь різні [13, с. 148]. Відмінності між мовними картинами виявляються в лінгвоспецифічних лексемах, що містять в собі унікальні концепти.

Дослідження лінгвоспецифічних лексем принаймні дозволяє змодельовати суттєві фрагменти мовних картин світу і відповідні їм концепти. Саме ця точка зору відображена в книзі «Мовна картина світу і системна лексикографія», де пропонується встановити строгі критерії по виявленню «ключових ідей» мовної картини світу і їх

«етноспецифічності». Зокрема, «тим більша міра етноспецифічності, чим більше число одиниць мови висловлює цю ключову ідею і чим більш різноманітна їх природа. Неперекладність завжди свідчило про етноспецифічність» [3, с. 92].

Знання, що накопичуються людством протягом багатьох тисячоліть, знаходять своє відображення в поняттях про мовну картину світу. «Мовна картина світу - це особливе утворення, що постійно бере участь в пізнанні світу і задає зразки для інтерпретації сприйманого» [4, с. 47].

На даний момент, картина світу отримує інтерпретацію в двох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих один одного іпостасях. Сприйняття навколишнього світу відбувається в ментальних сутностях - концептах, які створюють концептуальну картину світу і виводяться на поверхневий рівень за допомогою мовних засобів, тобто реалізуються в мовній картині світу.

У формуванні мовної картини світу, головну роль відіграють базові категорії, виділення яких залежить від ракурсів світобачення. У картині світу може відображатися світ в цілому і окремі його фрагменти.

В існуючих визначеннях мовної картини світу підкреслюється її масштабність і широкоформатність. Пор .: мовна картина світу - це сукупність знань про світ (Г. В. Колшанській); система найбільш загальних уявлень про світ (В. І. Постовалова); суб'єктивний образ об'єктивної реальності, предметне уявлення про навколишній світ (А. А. Уфимцева); результат ідеалізації реального світу за допомогою мови (Б. А. Серебренніков). На думку З. Д. Попової та І. А. Стерніна, мовна картина світу - це сукупність уявлень про дійсність, відображених в значеннях мовних знаків - мовне членування світу, мовне впорядкування предметів і явищ, закладене в системних значеннях слів, і інформація про світ [5, с. 54]. Е. В. Рахіліна



розглядає мовну картину світу як «той образ дійсності, який людина має на увазі, коли говорить і розуміє» [6, с. 11].

Глибокий підхід до проблеми мовної картини світу демонструє Н.Ю. Шведова: «Мовна картина світу – вироблене віковим досвідом народу і здійснюване засобами мовних номінацій зображення всього існуючого як цілісного і багаточастотного світу, в своїй будові і в осмислюваних мовою зв'язках своїх частин, що представляє, по-перше, людину, її матеріальну та духовну життєдіяльність і, по-друге, все те, що її оточує: простір і час, живу і неживу природу, створені людиною міфи і соціум» [7, с. 15].

Мовна картина світу є головною складовою частиною концептуальної картини світу [8, с. 57], тому що мова постійно привносить в концептуальну картину світу з нові відомості про навколишній світ. Мові належить важлива класифікуюча і впорядковуюча роль в процесі пізнання, що підкреслює тісний взаємозв'язок і взаємовплив мовної та концептуальної картин світу.

Реконструкція мовної картини світу є складним завданням для сучасного мовознавства. Мовна картина світу експлікує різні аспекти світобачення людини, і широкоформатна глобальна картина світу постає як сукупність безлічі приватних картин, що відрізняються мовною своєрідністю, кожна з яких повинна бути представлена в системі засобів вираження і мовної здатності індивідів. Лінгвісти виділяють універсальну і ідеоетнічну картини світу, в яких існує підрозділ на матеріальний і духовний світи, емпіричний і раціональний, просторовий і тимчасовий світи; крім цього, спостерігається протиставлення реального світу і фантастичного, реального і міфологічного, земного і небесного світів, природи і людини. У ідеоетнічній картині світу реалізується загальнонаціональна мовна картина, яка відображає поняття, які обмежені соціальною та етнічною сферами. Можна припустити, що ці

світи не просто існують, а знаходяться в певній ієрархічній залежності, яку найдетальнішим чином належить вивчити і класифікувати [9, с. 164]. Подібний підхід до картини світу як до родового поняття на основі когнітивності сприяє дослідженню типології мовних картин світу.

Когнітивна лінгвістика передбачає інтегральне, комплексне дослідження мовних категорій. Наприклад, неможливо уявити в повному обсязі знання мовця про рух, засновані тільки на дієсловах руху, без поняття середовища, транспортних засобів, швидкості, які передаються іншими частинами мови.

Когнітивний підхід дозволяє збільшувати об'єкти дослідження і по-новому висвітлювати лінгвістичні категорії, наповнюючи їх більш глибоким і об'ємним вмістом. Так, лексичну систему мови можна впорядкувати через виділення функціонально-когнітивних сфер, основу яких складають макроконцепти, що володіють великою систематизуючою силою [10, с. 81]. Оновлюється вихідний матеріал для аналізу і переглядаються «мовні цінності». Мова безпосередньо зв'язується з картиною світу, що відображає універсальні цінності, які виступають як способи подання знань і актуальні для носіїв будь-якої мови.

Когнітивний підхід активно використовується в порівняльному вивченні мов і дає значні результати в описі загальної мовної картини і національних мовних картин світу. Як зазначає В. Г. Гак, до останнього часу зіставлялися окремі факти різних рівнів, а виявленню універсальних типів сходження і розбіжності мов приділялося недостатньо уваги, і тільки зараз стало можливим проводити порівняльні дослідження в області мов більш систематизовано та всеохоплююче [18, с. 52].

Поняття мовної картини світу є ключовим з когнітивної точки зору при вивченні деяких перекладацьких особливостей, що дозволяє

успішно вирішувати проблеми перекладу в тому шарі лексики, який вважається національно специфічним

Таким чином, будучи одним з найважливіших компонентів, що створюють світосприйняття людини, мовна картина світу впливає на творчу діяльність перекладача. До поняття «картина світу» звертаються не тільки лінгвісти, тому й результати дослідницької діяльності переходять в наукові дослідження різноманітних галузей знань. Підсумком такого комплексного вивчення є різні картини світу: етнокультурна, релігійна, міфологічна, художня і т.д. Передуючи і формуючи спеціальні картини світу, мовна картина світу займає чільну роль в здатності людини розуміти світ і самого себе завдяки мові, в якій закріплюється суспільно-історичний досвід - як загальнолюдський, так і національний.

## **1.2. Поняття чарівної картини світу казкових наративів**

Чарівні казки не зможуть існувати без чарівності, весь час сюжет будується на надприродних уявленнях; без чарівних істот і страшних чудовиськ чарівна казка перестане бути чарівною. Але разом з цим, як вважає Дж.Р.Р. Толкін, існує не тільки диво, але і звичайні явища, такі як: сонце, місяць, земля, море і т.д. [32, с.173], саме таким способом утворюється казково-фентезійна основа.

Казково-фентезійна картина світу створюється у казковому жанрі дуже часто і міститься в англійському дискурсі: в різноманітних казково-фентезійних текстах різних жанрів, які завойовують велику популярність у читачів. Вказуючи на репрезентацію казково-фентезійної картини світу, в першу чергу потрібно згадати про традиційні фольклорні казки, які є спадщиною попередніх поколінь, відображених в численних працях експертів-лінгвістів.

Казково-фентезійна картина світу в літературних казках, які є спадкоємцями і безпосередніми наступниками фольклорних казок [29, с. 36]. Втім, без звичайних казок, казково-фентезійна картина світу на сьогоднішній день закрадається і в інші літературні жанри, які раніше не охоплювали в собі компоненти казковості, такі як любовні романи, детективи і трилери, які набирають в даний час популярність, і також є репрезентантами казкової картини світу.

Дефініція «картина світу» презентує себе як один зі складних пристроїв, що виходить за межі звичних мовознавчих інтересів, елементами яких представлені і віра, і ідеологія, і умовні концепції в мистецтві, і основні складові міфологічного і суспільного несвідомого. Термін «мовна картина світу», як правило, має на увазі буденне в мові, ненаукове відображення реальності в когнітивному досвіді людства [29, с. 42]. В наш час особливого сенсу набувають дослідження, спрямовані на вивчення художніх концептів як засобів репрезентації картин світу різних культур, народів, часів [35, с. 20].

Мовознавчі дослідження різних аспектів культури нерозривно об'єднані з поняттям «картина світу». Вираз «картина світу» набув розповсюдження в найрізноманітніших сферах гуманітарних наук.

М. В. Нікітін вважає, що «картина світу» в загальному розумінні позначає «образ якогось світу, як відображеного, так і створеного свідомістю» [21, с. 18].

За визначенням І. А. Щирова, «картина світу» проявляється фундаментальним елементом світогляду і стає першорядним поняттям наукової парадигми: «Людина творить світ в процесі осягнення знань, який постає перед нами одночасно і об'єктивним, і суб'єктивним світом людини» [30, с. 45]

Поняття «картини світу» сприймається складною основою, складовими якої виявляють і культовий досвід, і світогляд, і глибинні шари міфологічного і суспільного несвідомого [29, с. 26].

Згідно з судженнями З. Д. Попової та І. А. Стерніна, базисом є поділ прямої й опосередкованої картин світу. Пряма, картина світу є результатом безпосереднього осягнення знань свідомістю навколишнього середовища і дійсності (як за допомогою органів чуття, так і за допомогою мислення). Опосередкована картина світу є результатом закріпленням концептуальної сфери другорядними знаковими системами, «які матеріалізують існуючу в свідомості когнітивну картину світу. Такими є мовна і художня картини світу» [41, с. 59].

Мова вважається певним способом вираження картини світу. Згідно Г. В. Колшанському, «мова виступає як спосіб закріплення всієї відбивної діяльності мислення: мова виступає ніби вторинною формою існування мислення, а також є субстанцією абстрактних розумових форм» [55, с. 40].

Таким чином, «картина світу» як сукупність знань людини про світ змінюється картиною світу, що здійснює свою діяльність в мові, тобто «мовній картині світу». Мова означає базисні складові картини світу і здійснює експлікацію концептуальної картини світу всіма способами мови [40, с.126]. Таким чином, «мовна картина світу - це картина світу, виражена в мові» [12, с. 34].

Під час роботи з практичною діяльністю людство зіштовхнулося з навколишньою дійсністю, а точніше з репрезентаціями, з картинами і моделями світу, саме так вважає М. М. Маковський. «Уявлення про світ - це його осмислення, інтерпретація. Світ (або різні світи) представлені людині через призму її культури, зокрема мови ... Людська мова є безцінним сховищем давньої культури та історії людей » [19, с. 320].

Мову можна порівняти з барометром, він «безсумнівно відображає всі коливання і специфіки моралі, і традицій, вірувань, можливостей мислення; в ньому безпосередньо позначаються різні

моделі «бачення світу», властиві для деяких людських колективів протягом їхнього життя і життєвої історії, а, тим самим, і різноманітні потенціали розвитку і формування мовних значень і конфігурацій» [15, с. 95].

Мова фантастичних текстів представляється як одна з незліченних реалізацій якостей мови. Фантастичний дискурс різниться особливою граматиною, лексикою, особливими законами слововживання і синтаксису, так само, як і особливою семантикою, формує самостійний світ [11, с. 18]. Під фантастичним дискурсом ми розуміємо комунікативну дію, вписану в фантастичний контекст, і її підсумок - текст, занурений в умови англійської культури [2, с. 95]. Отже, мова є засобом створення опосередкованої, вторинної картини світу, в якій відображається специфіка національної картини світу.

Фентезійні концепти в казках є одиницями вимислу, уяви, вигадки. Як вважає А. П. Бабушкін, «фентезійність - дія і підсумок роботи свідомості з формування образів, що відповідають оригіналу в реальності [12, с. 400]. Різноманітність зображень і образів, які перебувають за межами закономірної структурованості свідомості, є несвідоме, і, отже, фантазія є синонімом несвідомого, умовною реальністю. [11, с. 267-279].

Чарівна казка як жанр являється у вигляді певних текстів, викладених в певний час, для певної аудиторії. Всілякий казковий текст вважається автономним творінням, має поставлену ідею, закінченим в інформативному плані й завдає вплив на аудиторію [1, с. 43].

Нам здається, що краще виходити з визначення чарівної казки Дж. Р. Р. Толкіна в книзі «Про чарівну казку» [21, с. 196], де він пише, що Оксфордський словник англійської мови не містить тлумачення виразу «чарівна казка», а перша згадка про чарівну казку помічена в 1750 році, і там йдеться, що основні значення цього виразу полягають

у наступному: «а) казка про чудеса або чарівна легенда взагалі, в широкому сенсі; б) нереальна, неймовірна історія; в) вигадка, «брехня».

Чарівні казки - це, в основному, казки про пригоди людей в якомусь загадковому і ризикованому місці. Спільно з цим, Дж. Р. Р. Толкін підкреслює зв'язки казкового вигаданого світу з реальним: в казковому світі «є не тільки ельфи і феї, і не тільки гноми, відьми, тролі, велетні і дракони - там є моря, сонце, місяць, небо; там є земля і все, що є на ній: дерево і птах, вода і камінь, вино і хліб і ми самі, смертні люди» [21, с. 212].

Ми вважаємо, що чарівним англійським казкам притаманна властивість «фентезійного», яке матеріалізується в текстах казок шляхом об'єктивізації фентезійних концептів і служить головним способом формування тексту чарівної казки.

Н. Вікторова вважає, що новаторство Роалда Дала вбачається в перенесенні прийомів кінематографу у літературу. За рахунок емоційності мовлення персонажів, діалогів, жорстокості й дурнуватості другорядних героїв забезпечується динамічність сюжету. В його казках способом розв'язання конфлікту між протагоністом та антагоністом слугує чарівне. Письменник зберігає фольклорний хронотоп та простоту образів героїв, виділяючи неоднозначність їх традиційних функцій [24, с. 12].

Текст чарівної казки формується на базі фентезійних концептів, і породжує їх особисто: ймовірно, тут працює закон (принцип) вигаданого світу: якщо фентезійний герой стикається з будь-яким об'єктом, цей об'єкт неодмінно носить (або набуває) фентезійні особливості. Як вже було сказано, саме цією ознакою текст чарівної казки відрізняється від інших видів художнього тексту.

З усього вищеописаного можна зробити висновок про те, що фантастичні дефініції неможливо аналізувати як випадкові явища, не

характерні первісній людині. Створені людським розумом фантастичні образи засвідчують «про величезні потенційні можливості людського розуму, про наполегливе прагнення людини осмислити дійсність, підпорядкувати її собі». Казковий вигадка - це «свідчення потужного розмаху живої думки людини, яка спробувала, ще в давнину, вийти за межі практики, суворо обмеженою можливістю історичного часу» [3, с. 234].

Серед змістовних рис літературної казки виділяють особливий хронотоп жанру, якого не позбавлені й дитячі твори Р. Дала. Один з важливих складників жанру є казковий хронотоп, адже "хронотоп робить наочно-видимим образ світу, закладений у структурі цього жанру" [11, с. 30]. Казковий хронотоп не виходить за межі казки, його не існує ні до її початку, ні по її завершенні [12, с. 88]. Він є жанровим каркасом, що визначає світ, в якому розгортаються події [32, с. 13].

Чи не найвагомішими ознаками казкового хронотопу є ситуації випробування головного героя – так звані хронотоп випробувань, що лейтмотивом пронизує усі проаналізовані дитячі твори письменника. Пройти випробування їм допомагають моральні якості та виховання ("Чарлі і шоколадна фабрика"), магичні сили ("Матильда"), сміливість та добре серце ("Джеймс і гігантський персик", "ВДВ", "Відьми") тощо. Дослідження проблеми хронотопу в перекладацькому вимірі є особливо актуальним, зважаючи на тенденцію до розробки стратегій і тактик відтворення того чи іншого явища художнього тексту.

### **1.3. Ідіодискурс Роалда Дала**

Сюжет - одна з найважливіших складових дитячої книги. Дитячий письменник може дозволяти собі найрізноманітніші експерименти з образами і мовою. Але йому завжди доводиться пам'ятати, що він має справу з співрозмовником, що володіє



незначним культурним бекграундом і нестійкою увагою. І перший засіб утримати увагу такого співрозмовника всередині спілкування - це сюжет [17, с. 43].

Роалд Дал - блискучий оповідач і майстер «плетіння» сюжету. Це неймовірно динамічно, несподівано, оригінально. А оригінальність - якість, яка не дозволяє читачеві з перших же сторінок «втомитися» від почуття, що все, про що розповідається, розповідалося вже багато разів до цього [41, с. 3].

Книги англійського письменника Роалда Дала міцно утримуються в списку бестселерів не тільки в англійських країнах, але і по всьому світу. Якщо страшнуваті розповіді для дорослих - читання на любителя, то дитячі книги, пронизані духом бунтарства і відкриті для розгулу фантазії, просто обожнюють юні читачі.

Дорослі цю пристрасть ніколи не схвалювали. І не дивно: дитячий бунт в книгах Дала завжди спрямований проти світу дорослих - такого незатишного для дитини, жорстокого і лицемірного. З перших же книжок, запідозривши в Далі небезпечного ворога, дорослі - вчителі, критики, батьки - розізлилися на «шкідливого» письменника [40, с. 15].

«Жоден сучасний дитячий письменник не може зрівнятися з Роалд Далем в сміливості, захопливості, грубості і веселощі», - писали критики[]. Його порівнювали з «Дудариком з Гамельну», який, як свідчить легенда, захопив своєю дудкою все дитяче населення цього німецького містечка невідомо куди. Зате відомо від чого він їх забрав - від нудьги, міщанського лицемірства, дурості і жадібності. Порівняння виявилось точним. Жоден сучасний дитячий письменник не може зрівнятися з Роалд Далем в сміливості, захопливості, грубості і веселощі[41, с.21].

Але для Дала книги для дітей не були ні забавою, ні літературним хуліганством. Він написав їх в 17 років, - і в кожному

вклав душу і приніс (у доступній дітям формі) свої роздуми про життя - веселе і трагічне одночасно.

Біографія письменника не менш цікава і повчальна, ніж його книги. Життя Дала було сповнене карколомними і небезпечними пригодами, дивовижними перемогами і трагічними поразками.

Роалд Дал народився 13 вересня 1916 року в Уельсі. Його батьки - норвежці, які переселилися до Великої Британії. Коли хлопчикові виповнилося чотири роки, помер батько. Це було перше життєве випробування, за яким послідувало багато інших[42, с. 6].

Може бути, найсерйознішим з них, що визначило і долю, і письменницьку позицію Дала, стали роки, проведені в сумнозвісних своїми жорстокими порядками закритих британських школах. Пізніше він назвав ці школи «найбільшими тортурами в світі». Знаменита міс Транчбул, яка мучила Матильду, зовсім не художнє перебільшення, а лише реванш за дитячий страх і приниження.

У шкільні роки були відзначені успіхи Роалда в спорті, але одночасно йому було прямо вказано на повну відсутність у нього літературних здібностей. На одному з шкільних творів учитель написав: «Ніколи не зустрічав учня, який би примудрявся писати повну протилежність тому, що думає. Він не в змозі викласти на папері свої думки»[42, с. 28].

У 1939 році починається Друга світова війна, і Дал стає військовим льотчиком. Пізніше він жартував, що вибрав військову авіацію тому, що служба у флоті вимагала довгих поїздок з дому, а піхота передбачала занадто багато марширування.

На жаль, Дал незабаром потрапив в аварію, його літак згорів, а сам він потрапив на лікарняне ліжко з важкими пораненнями, які давали про себе знати ще довгі роки. Але незважаючи на коротку авіаційну кар'єру, майбутній письменник встиг збити п'ять ворожих машин[43, с.52].

У 1942 році Роалд Дал переходить на службу в розвідку і відправляється в США. Так-так, він був самим справжнім шпигуном під прикриттям, що згодом допомогло йому написати сценарій для одного з фільмів про Джеймса Бонда. Саме там, у США, Даль починає писати, і до нього приходить перший успіх. Його опуси нахвалював знаменитий американський письменник Сесіл Скотт Форестер. Спочатку книги Дала були видані саме в США, і лише з відстрочкою на кілька років з'явилися в Великобританії.

В Америці Р. Дал зумів завести знайомство з багатьма відомими людьми - Ернестом Хемінгуеєм (який в значний мірі вплинув на формування літературного стилю молодого письменника), Джоном О'Хара, Леонардом Бернстайном і популярною актрисою Патрісією Ніл, що потім стала його дружиною. У них народилося п'ятеро дітей [43, с.57].

Серйозно зайнятися дитячою літературою Даль вирішив, коли вигадував історії «на ніч» для своїх старших дочок Олівії і Тесси. Так народилася книга «Джеймс і гігантський персик», а ще через три роки була опублікована «Чарлі і шоколадна фабрика». Книга «Матильда» (1988) на момент її виходу в світ стала найбільш продаваною дитячою книгою в історії.

Дал вважав, що дитині дуже важливо навчитися любити читати, і тому дитячі книги повинні бути цікавими і захоплюючими. Письменник говорив, що успіх його книг пов'язаний з тим, що він намагається дивитися на світ, як дитина. При цьому в багатьох книгах Дала з неприязню описуються дорослі, які не люблять і не поважають дітей. Коли були опубліковані автобіографічні розповіді Дала про дитинство, стало зрозуміло, що ця неприязнь виникла під впливом його шкільного досвіду[44, с.96].

Ольга Мьяотс говорила «Знаючи стійкість і мужність Дала, не дивуєшся тому, що саме в найпохмуріший період життя він писав

веселі дитячі книги - « Чарлі і шоколадна фабрика», «Джеймс і гігантський персик »[43, с.66].

Його герої - діти-бунтарі, повстають проти тиранії дорослих. Їх протест часом приймає досить жорстокі форми, що не може не поранити «чутливі душі» дорослих, але дітей приваблює не невблаганність і винахідливість помсти, а думка про необхідність боротьби за відновлення справедливості, і головна їхня зброя в цій боротьбі - власна фантазія[41, с. 48].

Письменник підтримує в дітях віру в свої сили і не роблячи знижки на вік, вимагає від них ці сили використовувати - в ім'я добра і справедливості[41, с.54].

У дитячих книжках Дала чорний гумор максимально ослаблений. Він не зник зовсім, але дітьми сприймається із захопленням. Тому що над лиходіями, начебто неприємними відьмами або сімейки свиней з казок, дурних і злих велетнів із зловісними прізвиськами з «ВДВ», - Дал сміється весело і нещадно, ставлячи негідників в дурні положення і стверджуючи перемогу добра над злом[44, с.61] .

Кожна книга Дала - це посібник для батьків і педагогів, в них безліч педагогічних знахідок, психологічно точних ситуацій і типажів, які легко «прочитуються», незважаючи на гротескні ситуації. Позитивні герої Дала зазвичай терпляче зносять утиски. Але коли несправедливість зашкалює, вони вступають з нею в бій. Винахідливі, спритні, безстрашні герої Дала (зазвичай це діти) відстоюють свою людську гідність послідовно і рішуче. Крім каскаду моторошнуватих і гомерично смішних трюків і похмурих ситуацій, в дитячих книгах Дала є місця дивно поетичні, від яких віє ніжністю і романтикою.

Взагалі Дал - письменник міри. Це проявляється і в лаконічності мови, і навіть в тому, як він поводить з чарами. У казці Дала диво суворо «відміряно»: тут немає нагромодження чарівних предметів і

подій, які самі себе знецінюють і заважають читачеві насолоджуватися «окремо взятим дивом». Іншими словами, чарівний світ Дала і все чарівні події мають внутрішню логіку - це велика перевага казки.

Дуже важливим у казці є кінець. Є щедрі казкарі, які здатні подарувати читачеві кінець, про який він може тільки мріяти: це не просто виконання бажань, а повний тріумф справедливості. Картина бездоганно влаштованого світу, де кожному - коник ти, світлячок або павук - знайдеться гідне місце. Гідне - в силу можливості робити щось, що доставляє тобі задоволення, і при цьому безумовно важливе для інших[41, с. 101].

Роалд Дал казав «Я впевнений, що можу постукати в будь-який будинок, де є діти - в США, Великобританії, Голландії, Німеччині, Франції - і сказати: « У мене закінчився бензин. Чи не могли б ви пригостити мене чашечкою чаю? І вони напевно впізнають мене. І це для мене головна радість »[45, с.183].

## РОЗДІЛ 2

### ВІДТВОРЕННЯ ЧАРІВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ КАЗКОВИХ НАРАТИВІВ Р. ДАЛА

#### 2.1. Складові елементи чарівної картини світу Р. Дала

Роалд Дал займає особливе місце в дитячій англійській літературі та користується великою популярністю серед дітей завдяки своїм творам «Чарлі і шоколадна фабрика» (1964), «Чарлі і великий скляний ліфт» (1972), «ВДВ» (1982), «Відьми» (1983) і «Матильда» (1988).

Його твори називають фантастичними романами. Позначення його книг як творів дитячої літератури відображає загальну тенденцію західного літературознавства не виділяти конкретні жанри в дитячій літературі. Катаріна Ніколсон застосовує термін *fantasy* в значенні мрії, фантазії, вона посилається на Фрейда і вважає, що казки Дала можуть бути інтерпретовані як «незадоволені бажання, а кожна фантазія - це здійснення бажання, коригування незадовільної реальності» [1, р. 319]. Критик Ненсі Хортон відносить твори Р. Дала до жанру низького фентезі [2]. Зустрічається також термін казки-фентезі [1]. У багатьох статтях і біографіях письменника вживається термін сучасні чарівні казки.

В цілому твори Роалда Дала визначаються як мало досліджені жанрові форми. Існують спроби з боку західних дослідників розглянути його твори в жанровому аспекті, але найчастіше такі статті

не виявляють системного аналізу проблеми, крім того, в них не йдеться про спадкоємність традицій англійської літератури.

З 60-х років XX століття в англійській дитячій літературі домінуючим жанром стає чарівно-фантастична казка, що поєднує ігрові і філософські початки. Роалд Дал відходить від цього напрямку. Він в першу чергу звертається до жанру усної фольклорної казки з її шаблонними персонажами, що володіють магічними здібностями, і з неодмінним тріумфом справедливості, що супроводжується покаранням негативних героїв.

Дотримання законів цього жанру полягає в тому, що сюжет казок Р. Дала розвивається за схемою, запропонованою В.Я. Проппом, а розгорнуті описи місця, дії і деталей атмосфери відсутні. У його казках є і формула «жили-були», і невизначено-минулий казковий час, рух якого обумовлений визначними подіями. Герої стереотипні, характеризуються однією-двома виразними рисами і чітко поділені на добрих і поганих.

З'єднання традицій фольклорної та літературної казки полягає в тому, що реальний і чарівний світи взаємо проникні, але чарівний світ не масштабний, а локальний і пов'язаний з одним героєм, який може бути і протагоністом, і антагоністом. Наприклад, в книгах про Чарлі всі загадкові і надзвичайні події відбуваються або на шоколадній фабриці, або в присутності Віллі Вонки (дорослий-протагоніст). Два світи представлено, мабуть, лише в «ВДВ»: Софі потрапляє в Країну Велетнів, а потім з новим другом подорожує в Країну Снів.

Чарівні елементи в книгах слугують способом вирішення конфлікту, найчастіше вони пов'язані із заохоченням слухняних дітей (через спеціальну трубку Велетень вдмухує хороші сни в спальні дівчаток і хлопчиків) або покаранням непосидючих (в книзі про Чарлі), а також відновленням повної і люблячої сім'ї. Часто диво полягає в змішуванні різних інгредієнтів і вигадуванні рецептів. Це

характерна риса творів Дала. Наприклад, сон стає тим засобом, за допомогою якого ВДВ і Софі змінюють свої світи, «вони в буквальному сенсі з'єднують елементи різних снів, щоб створити нову сутність (буття) і знову почати жити як сім'я» [3, р. 137].

Однак новаторство письменника полягає в тому, що він грає з функціями головних і другорядних героїв. Деякі критики, наприклад, А. Меррик і Е. Камерон, відзначають, що Чарлі зовсім не головний герой [4]. Відсутність негативних рис у порівнянні з іншими дітьми не робить його позитивним персонажем. Віллі Вонка виступає і в ролі доброго помічника. Читачі здогадуються, що монета, яку Чарлі знайшов біля воріт фабрики, була підкинута саме ним. Але на фабриці він стає всемогутнім і всезнаючим творцем, який охоче карає дітей і їх батьків за гріхи.

У «ВДВ» також відбувається постійна підміна головного героя іншими персонажами - то це дівчинка Софі, то це Велетень. У книзі «Відьми» відсутня функція ліквідації недостачі (по В.Я. Пропп) і з'являється відкритий кінець, якого не може бути в фольклорній казці: читачі можуть тільки будувати здогади, чи залишився хлопчик мишею або перетворився на людину. Відьми-антагоністи отримують в цьому творі роль мимовільного дарувальника, оскільки, самі того не бажаючи, дали хлопчикові перевага над собою.

Друга жанрова форма, до якої звертається письменник, - це повчальні історії, які, на думку Гренбі, важливі для письменника саме своїм дидактичним початком [5, р. 44]. В якійсь мірі вони є різновидом фольклорних казок, але мають чітку функцію - попередити слухачів про небезпеку. Їх відрізняють три основні елементи.

По-перше, вони стверджують заборону на щось, на яке місце, дію або річ, які можуть бути небезпечні. У казці про Чарлі прикладом такого попередження може служити початок будь-якого вірша Умпа-



луппів, що розповідають ці повчальні історії читачам: «Чи знають татусі і мами, / Що робить телек з дітлахами? / У голові стає в них пусто! / Гниє уява, моя капуста! / А мозок, як Швейцарський сир, / У мозку тім - мільярді дір ... / Порожні очі, згаслий зір! » (Ш.Ф., с. 154).

По-друге, вказується, що відомі випадки, коли хтось не врахував попередження та скоїв заборонену дію. Наприклад: «Таку ганебно звичку мати - / Вже краще в носі колупати / Ці жуйки горе вам несуть - / пустопорожня їхня суть / В халепу влип, на нашу думку, / той хто жує жувальну гумку» (Ш.Ф., с. 110 ).

По-третє, в цих історіях докладно описуються неприємності, які звалюються на порушника заборони. У казці «Чарлі і великий скляний фунікулер» письменник відкрито дає наступне повчання: «Поки не пізно, юний друг, / Щоб обійшла тебе біда, / Пообіцяй, що ти ніколи / Не запитавши, ліки є / Не станеш лізти у аптечку» (Б.С.Ф., с. 130).

На думку М.Д. Шарпа, «Умпа-лумпи виконують функцію грецького хору, оскільки вони коментують поведінку персонажів з точки зору моралі. Цей прийом дозволяє читачам сприймати Віллі Вонку як менш повчального і більш забавного персонажа» [6, р. 526].

У казці «Чарлі і великий скляний ліфт» жанр повчальних історій також представлений в чистому вигляді. У ній висміюється шалене бажання бабусь і дідусів Чарлі прийняти чарівний вітамін і стати молодшими.

Наступна тенденція, яка характерна для творів Дала, бере початок в кіноіндустрії і коміксах. Вона полягає в «демонструванні безпричинної жорстокості, як, наприклад, в мультфільмах «Том і Джеррі», і наявності так званого грубого гумору, що підкреслює фізіологічні функції, часом наближається до пантоміми» [6, р. 526]. Таким чином, письменник звертається вже не тільки до літературних жанрів, а до суміжних видів мистецтва.

Прийоми кінематографа дуже близькі прийомам фольклорної казки, вони анітрохи не суперечать один одному, і подібний синтез двох провідних тенденцій дає ту саму чарівну формулу успіху: мораль в цікавому і сучасному вигляді. Книга «Чарлі і великий скляний ліфт» за структурою нагадує низку епізодів фільму. Змінюється мова оповіді, з'являється більше діалогів і емоційно забарвлених виразів. Всі реакції і подальші дії героїв легко вгадуються, так як у читачів є почуття, що це все знайоме і вони вже бачили таких типових персонажів, як, наприклад, прибульці або американці.

Персонажі діють і виглядають так, ніби перебувають на знімальному майданчику. Так, наприклад, у головного шпигуна були «фальшиві вуса, фальшива борода, фальшиві вії, фальшиві зуби. Говорив він фальцетом, і до того ж сильно фальшиво» (Б.С.Ф., с. 31). Астронавти раді підірвати незвичайний об'єкт (ліфт з головними героями), тому що це єдине рішення, яке приходить їм в голову. У казці «Відьми» Дал, не соромлячись, пише про непристойні речі: «Шкіра дитини має свій особливий, більш тонкий аромат, не такий, як у дорослої людини. Відьми з ніжністю називають його «вонька». Запах того тіла для відьми подібний собачим випорожненням. Так, для неї це запах свіжого собачого лайна» (В., с. 25).

Роалд Дал також використовує жанр небилиці, який є основним в американському фольклорі. «Будучи не просто смішною брехнею або неправдоподібним перебільшенням, небилиця є вигаданою історією, яка розповідається автором про себе самого, або анекдотом, який своєю абсурдністю кидає виклик довірливості слухача» [7]. Разом з тим казка «Відьми» прекрасно відображає установку на правдивість розповіді: «Але це вам не казка! Це історія про справжніх відьом! Нашорошуйте вуха, і ніколи не забувай про те, що я вам зараз скажу» (В., с. 5).

У своїй творчості Р. Дал використовує елементи і інших жанрів. Наприклад, ми зустрічаємо посилання до жанру готичного оповідання, який характерний як для американської, так і для європейської літератури. Його основні риси (темрява, жах, надприродне, тюремне ув'язнення, деформація чого-небудь, переслідування і жорстокість) знаходять відображення в творах Дала. Наприклад, Велика Відьма настільки жахлива (її ніздрі порізані і викривлені, у неї синя слина, ступні квадратні і безпалі), що хлопчик постає не просто сміливою, але героїчно відважною дитиною. Дал також створює таємничу і одночасно моторошну атмосферу при описі шоколадної фабрики.

Елементи фантастики також зустрічаються в казці «Чарлі і великий скляний ліфт». Вони є своєрідним знаком сучасності, оскільки відображають чітко проявлене саме в ХХ столітті зіткнення тендітної казкової реальності з техногенним середовищем як результат науково-технічного прогресу. Замість фольклорного килима-літака з'являються космічний корабель і космічний готель, в якому є все, що потрібно для життя.

При визначенні жанру творів Дала ми повинні враховувати не тільки використання елементів різних жанрів і їх компонування або переосмислення, а й інші особливості його книг.

Практично всі твори Дала засновані на ігровому принципі, це обумовлено специфікою читацької аудиторії і авторським задумом. Категорії ігор є однією з творців жанру для літературної казки, і на сучасному етапі вона оновлюється під впливом ігрового принципу постмодерну, посилюючись і набуваючи нових рис.

Ігровий принцип проявляється в трьох аспектах. По-перше, Дал запозичує деякі принципи побудови гри у Л. Керрола. Ми спостерігаємо неодноразові зміни розмірів людей, причому кожен раз Дал докладно описує, як це відбувається, чи йде мова про

перетворення на мишу або про дії продукту з фабрики Віллі Вонки. По-друге, в своїх творах письменник вибудовує власну логіку і грає з математичними поняттями. Так, якщо взяти Вонка-Віт, то вік починає зменшуватися, кожна крапля цього вітаміну забирає 20 років. Тому бабуся Джорджина помолодшала на два роки. По-третє, на сторінках книг Дала ми бачимо реалізацію метафори, як правило, цей прийом використовується в зв'язку зі згадуванням назв кімнат на шоколадній фабриці або її продукції. Так, В. Вонка пропонує нам повірити в те, що логічно для отримання збитого крему або вершків використовувати бити.

Твори Р. Дала характеризуються наявністю чітко вираженої авторської позиції. Оповідь практично всіх казок ведеться від третьої особи, проте ми добре відчуваємо присутність оповідача і читача. З граматичної точки зору це виражається в питаннях і зверненнях до маленького читача. Далі грає з очікуваннями дітей і вимагає їх постійної уваги і участі в оповіданні. Наприклад, казка «ВДВ» містить в собі підступ, оскільки на останній сторінці ми читаємо, що ця книга написана Великим Дружнім Велетнем.

Найбільше авторська присутність відчувається в останній казці «Матильда». Читачам присвячена перша глава, в ній чітко проявлена авторська іронія на адресу батьків, які занадто хвалять своїх дітей і захоплюються ними. Автор не тільки ділиться своїми поглядами з читачами, а й змушує думати читача так само, як він сам, не залишаючи йому вибору. Це позиція не нейтрального оповідача, а всезнаючого письменника, який спочатку розставляє акценти на тому, що добре, а що погано.

Оповідач приміряє різні маски, імовірно, прагне встати на місце одного з персонажів, наприклад шкільного вчителя. У цій ролі він прикидається, що «з насолодою складав би такі характеристики» (М., с. 3). Як зазначає дослідник Лаура Байє, це змінює і стиль оповідача,

він пише епіграми і їдкі афоризми [8]: «Фіона нагадує своєю крижаною водою айсберг, от тільки на відміну від айсберга у неї під поверхнею нема анічогісінько» (М., с. 3 ). Таким чином, ми бачимо, що функції оповідача різноманітні.

Відмінною рисою творів Дала є гра слів, яка виявляється, наприклад, в назвах солодоців фабрики Віллі Вонки і в мові Великого Дружнього Велетня. Ми можемо виділити наступні групи засобів, за допомогою яких ця гра створюється.

1. Каламбури, які ґрунтуються на:

а) омонімах, частіше на омофонах (вони можуть бути просто словами ( "tellyphone", "walk strate up") або містити в собі подвійний зміст, як у випадку зі словосполученням "human beans" ( людинокомаха ));

б) обіграванні в одному контексті різних значень полісемантів (Таких прикладів багато в казці «Чарлі і шоколадна фабрика». Так, на фабриці Віллі Вонки є як звичайні види кремів ( "all the creams - dairy cream, whipped cream, violet cream, coffee cream , pineapple cream, vanilla cream "), так і крем для волосся (" hair cream "));

в) оксюморон (Роалд Дал винаходить нову страву, якої за законами логіки просто не може існувати: "HOT ICE CREAMS FOR COLD DAYS" ( «гаряче морозиво для холодної погоди», «зимове гаряче морозиво»)).

2. Неологізми, в числі яких слід розрізняти:

а) похідні, утворені в результаті словоскладання (наприклад, слово "delumptious" утворено від "delicious + scrumptious" і означає «супермачно»);

б) малопропізми (наприклад, вживання "exunckly" (точно) замість "exactly");

в) спунеризми (наприклад, "catasterous disastrophie" (утворено від "disastrous + catastrophe" і означає «жахострофа»));

г) нестандартні способи розвитку казкової лексики.

3. Неправильне вживання ідіоматичних виразів. Найчастіше воно може ґрунтуватися на:

а) римі ( "skin and groans" замість "skin and bone" ( «шкіра та кістки»));

б) паронімах ( "cross your figglers" замість "cross your fingers" ( «схрещувати пальці»));

в) омофонах ( "save our solos" / "save our soles" ( «врятуйте наші вуха») замість "save our souls");

г) підміні елементів з іншої ідіоми. Наприклад, "twiddle my leg" замінює "pull my leg", містить натяк на значення «прикидаєшся, обманюєш».

Гра слів, представлена в творах Дала, стосується двох основних моментів. По-перше, вона тісно пов'язана з навчальною функцією казки: з її допомогою діти осмислюють процес створення нових слів, засвоюють основні словотвірні моделі. По-друге, вона відображає уявлення письменника про те, що таке «нормальність»: гра слів протиставляється свідомості, показує безглуздість того, що відбувається з нами в світі, і багато в чому визначає англійський національний характер.

Отже, на наш погляд, твори Роалда Дала можуть бути позначені терміном сучасні чарівні казки. Цей різновид казки відрізняє те, що «автори модернізують традиційні казки, змінюючи точку зору, навколишнє оточення, персонажів, сюжет або мову, або придумують нове продовження старої історії» [9, р. 100]. Однак цей термін не в повній мірі характеризує творіння Дала.

У дитячих книжках письменника ми спостерігаємо три типи взаємодії з іншими жанрами: 1) включення елементів окремих жанрів (наукової фантастики, готичного оповідання, мультфільмів); 2)

використання жанру в чистому вигляді (повчальні історії і небилиці);  
3) модифікацію жанру і гру з його ознаками (фольклорна казка).

Саме синтез і трансформація кількох жанрів в рамках одного твору (майже кожна книга Даля містить елементи як мінімум двох жанрів), а також домінуючий ігровий принцип дозволяють нам віднести його твори до жанру літературної казки епохи постмодернізму з її установкою на мультикультурність, масову індустрію і орієнтацію на масового читача.

## **2.2. Чарівний хронотоп казкових наративів Р. Дала**

Дал продовжує традицію відомих англійських письменників, які спочатку вигадують і розповідають дивовижні історії своїм дітям перед сном, а потім видають їх. Його читацька аудиторія - це діти молодшого шкільного віку (з 8 до 12 років), тому що сам письменник вважав, що після 12 років діти повинні читати серйознішу літературу.

Всім творам Роалда Дала властива автобіографічність. Багато епізодів з його дитинства і юності, пов'язані зі школою-інтернатом, а також характер письменника послужили натхненням для витівок його героїв, «він завжди був готовий пустувати».

Прототипами для його героїв послужили різні люди. Наприклад, Софі в «ВДВ» - це його онучка. Роалд Дал був високого зросту (близько 194 см) і сам зізнався, що його улюблена книга - це «ВДВ», тому що «Він сам великий добрий велетень, який любить дітей, і діти люблять його». У казці «Відьми» вся історія родини хлопчика нагадує власне життя Дала, який теж рано втратив батька, а потім і мати. Казкова бабуся родом з Норвегії дуже схожа на його власну. Подібно Віллі Вонці, Дал мріяв винайти новий сорт шоколаду і отримати

похвалу від самого містера Кедбері (в той час фабрика «Кедбері» іноді посилала коробки з новим видом шоколаду в школи на пробу).

У поданні Дала світ дитинства не може не існувати без дорослих, тому діти вигадують хитрий план, щоб позбутися або покарати злих дорослих.

Зовсім протилежне уявлення про світ дитинства ми отримуємо завдяки образам таких дітей, які символізують якийсь гріх: так, Августус Глуп представляє обжерливість, Віолетта позначає непослух, жадібність і скупість показана в образі Веруки, а Майк втілює лінь і пасивність, що, на думку письменника, найбільш небезпечний гріх. У цих персонажах Дал зазначає стрімке заманювання дітей новими реаліями життя, вони відображають вплив споживчої культури і переважання віртуальної реальності, яка є найнебезпечнішим видом споживання.

За життя Дал користувався великим визнанням у письменницькій діяльності, незважаючи на всю критику. І зараз за статистикою кожна третя дитина в Великобританії купує його книгу щороку, а більшість його творів для дітей займають верхні позиції в списках найпопулярніших книг і в Великобританії, і в США. У західній критиці навіть існує таке поняття, як «the Dahl phenomenon», яке характеризує його місце в дитячій літературі та пов'язане з декількома причинами популярності письменника, які виділяють критики:

1) Автор спочатку знаходиться на стороні дітей і пише тільки про те, що захоплює дух або смішить. Цей принцип проявляється в діалозі Матильди і міс Гані в романі «Матильда»: «А ти гадаєш, що у всіх дитячих книжках повинні бути смішні сцени? - запитала міс Гані. - Так, - підтвердила Матильда. - Діти не такі серйозні, як дорослі, і люблять сміятися».



2) Його книги привабливі для дітей тим, що поєднують два моменти: наявність сюрпризу і - можливість здійснення пустощів.

Його ім'я довгий час було відомо лише у Великій Британії. А міжнародній популярності Роалда Дала допомогло, як це часто буває, кіно. Екранізація дитячої повісті «Чарлі і шоколадна фабрика» у 2005 році прославила письменника. Відразу після видання в 1964 році ця книга вже стала бестселером, а літературознавці і читачі дивувалися такому успіху повісті «дорослого дитячого» письменника. Але після виходу фільму, знятого за нею, повість пережила друге народження.

Сюжет казки простий як буквар. У нас є непередбачуваний власник фабрики, який вирішив побешкетувати від душі, а заодно виконати одну свою заповітну мрію. Для досягнення цих цілей він вирішив організувати конкурс. Учасників конкурсу було вирішено підібрати навмання. І ось тепер у нас є один дуже правильний хлопчик з однієї дуже гарної, але при цьому шалено бідної сім'ї, а ще чотири інші претенденти, які покликані відобразити собою різні гріхи.

Чудовий, неймовірно смачний твір! З цілком відчутною шоколадної гірчинкою. З фірмовим чорним гумором і відвертою сатирою. Читається дуже легко, викликає посмішку, а місцями і сміх. Роалду Далу вдалося створити якусь неповторну атмосферу казки, яка просто тане на язиці, а читачеві залишається лише мружитися від задоволення, зрідка помічаючи на собі єхидний погляд автора з-за ширми.

А ви знали про шоколадну фабрику містера Віллі Вонка? Це най-най величезніша фабрика шоколаду! Саме на цій фабриці роблять найнеймовірніші солодощі, які ви навіть уявити не можете, про які ви навіть не мріяли!

І саме на цю фабрику зможуть потрапити 5 щасливчиків, якщо вони знайдуть золотий квиток. І кому ж пощастило?

Ось список щасливчиків!

Августус Глуп: Найбільше на світі він любить їжу. Його гріх - це ненажерливість і обжерливість. Але не сумнівайтеся, він отримає по заслугах(див. рис. 1).

Верука Солт: Ніколи в житті вона не знала відмови. Ніколи і ні в чому. Яких би речей вона не вимагала, турботливі батьки дають їй бажане миттєво. Її розпещеність і бажання отримати відразу будь-яку річ, її і погубить(див. рис. 1).

Віолета Борегард: А ця дівчинка практично ніколи не виймає з рота жуйку (тільки на час сну і їжі). Б'є рекорд, щоб ви розуміли. Але на шоколадній фабриці її любов до жування буде дуже недоречною(див. рис. 1).

Майк Тіві: Цього хлопчика хлібом не годуй - дай подивитися телевизор. Дивиться він все без розбору. Але якщо по телевизору йде гангстерський бойовик, дотримуйтесь виняткової тиші! Майк не любить коли його відволікають від сюжету. Навіть на неймовірній фабриці він не може без телевизора, а даремно(див. рис. 1).

Чарлі Бакет: Він живе в дуже бідній сім'ї з мамою і татом, двома бабусями і двома дідусями. Плитку шоколаду він отримує тільки в день народження. І то, це його єдиний подарунок. Але він не жадібний, він готовий поділитися ласощами з усією родиною. Квиток





є через прекрасну випадковість. Чарлі, єдиний з переможців не має бридких рис характеру. І це його перевага (див. рис. 1)!

Рис. 2.1. Персонажі казкового нарративу Р. Дала «Чарлі та шоколадна фабрика» (зображення відновлено з URL: <https://www.pinterest.com/pin/321796335847981141/>)

А за всім цим догляне дивний, але геніальний Віллі Вонка (див. рис. 2.2). Не менш дивний і геніальний ніж сам Роалд Дал.

Рис.2.2 Персонаж казкового нарративу Р.Дала «Чарлі та шоколадна фабрика» (зображення відновлено з URL: <https://www.pinterest.com/pin/777645060630822332/>)

Роалд Дал створив захоплюючу казку про найсолодший світ, заповонив його неймовірними істотами Умпа-лумпами, фантастичними цукерками, шоколадками, ірисками ... По той бік, в іншому світі, в нашому світі, живе маленький хлопчик Чарлі. Він теж індивідуальність. Чарлі неймовірно добрий, чистий, щедрий простий

хлопчик, зі звичайними дитячими бажаннями - наїстися шоколаду. Тільки уявіть собі, в яких злиднях зростає хлопець, що звичайний шоколад від Віллі Вонки для нього - делікатес, адже Чарлі дарують його лише раз на рік! Часом мені здається, що найдобріші і людяні люди виростили в бідності. Вони знають ціну кожній щасливій миті у своєму житті.

Він геній, він чарівник - злий і іронічний до неподобства чарівник - цей незвичайний Роалд Дал. Тільки чарівник міг створити - хоча б в уяві - величезну шоколадну фабрику дивних чудес - волохатих ірисок і шоколадних водоспадів, нескінченних льодяників і гарячого морозива і багатьох інших неймовірних винаходів, які можуть захопити уяву будь-якої дитини і ласуна. Але головне її чудо - енергійний власник, нагадує натхненний смерч, містер Віллі Вонка, який побажав знайти собі спадкоємця і розіслав запрошення на фабрику у вигляді золотих квитків під обгорткою п'яти плиток шоколаду. Ось тільки Віллі Вонка, як і його творець, ненавидить бридких дітей і дурних батьків. Так що веселощі тільки починаються - і якщо ти ледар і ненажера, дурна жувальна тварина або розпещена дівчинка, краще не підходь до цієї фабрики солодких жахів!

Кожна по-справжньому талановита людина, здатна присвятити все своє життя виключно улюбленій справі - трохи дивакуватій. Диваком був і Віллі Вонка. Йому дуже складно існувати в нашому світі, в нашому суспільстві жадібних людей, які не можуть жити заради добра і блага оточуючих, що норовлять весь час що-небудь зламати, зіпсувати, забрати, вкрати ... У Віллі Вонки неймовірно відкрита, майже дитяча душа в тілі дорослого генія. Йому простіше існувати десятки років поодиноці, вирощуючи в голові нескінченні ідеї, удосконалюючи улюблену справу, що приносить йому (і всім ласунам світу) задоволення.

Вонка як і автор цих казок Роалд Дал побудував свій окремий, індивідуальний світ, світ казковий, смачний, шоколадний, добрий світ.

Якщо вже комусь в цьому житті пощастило зустріти своє відображення в іншій людині, знайти у ньому свої ж якості, свої цілі і прагнення, то тоді неодмінно збуваються мрії. Мрії чарівні, неможливі ... У цій історії збулися мрії дуже добрих людей. Мрії щирі, справжні, такі прості і такі складні, не корисливі, добрі, глобальні. Хіба це не диво? І Віллі Вонка більше ніколи не буде самотній, він навіть може залишитися диваком для інших. Яка тепер різниця, хіба це так важливо, якщо у нього є Чарлі, милий, добрий, щирий Чарлі.

У 1988 повість Роалда Дала «Матильда» була признана найкращою книгою для дітей молодшого шкільного віку.

Матильда – дуже мила, маленька (якщо вірити картинкам, майже мікроскопічна) і делікатна дівчинка. При цьому розумна, абсолютно самостійна і ні крапельки не зазнається. У свої чотири роки вона чудово справляється з таблицею множення, добре знайома з Діккенсом. У тихій кімнатці дитина-вундеркінд старанно гортає книжки (дотепний автор підсовує список прочитаного: знадобиться кожному ерудиту), а заклопотаним батькам просто плювати і на своє дитя, і на його таланти (див. рис 2.3)



Рис.2.3 Персональний образ Матильди з казкового нарративу Р. Дала «Матильда» (зображення відновлено з сайту URL: <https://www.yardgallery.com/roald-dahl-matilda-a-kind-of-magic-in-you.html>)

Більш того, дочка для них тягар і «болячка». Увечері батько, в черговий раз обізває її «Базікало» і врубає телік. Мама спокійніше, але занадто захоплена забарвленням волосся і грою в бінго. Телевізором, звичайно, теж: «Матильда б дуже хотіла, щоб її батьки були добрими, чуйними, благородними і розумними людьми. Однак їй доводилося миритися з тим фактом, що жодної з цих якостей ні мама ні тато не мали »

Батьки - це ще квіточки. Справжні випробування почнуться, коли відбудеться знайомство з пані Транчбул (MissTrunchbull). Колишня спортсменка (якщо точніше, метальниця молота), що стала директором школи, наводить жах на всіх, хто має з нею справу. До того ж, вона замішана в якійсь темній історії (див. рис 4) ...



Рис.2.4. Персональний образ пані Транчбул з казкового нарративу Р. Дала «Матильда» (зображення відновлено з сайту URL: <https://shop.bookashki.net/blog/16-dekabrya-den-rozhdeniya-illyustratora-kventina-bleyka>)

З допомогою чудової міс Гані (в оригіналі Miss Honey) дівчинці допоможуть чарівні, надприродні сили (див. рис. 5).



Рис.2.5 Персонажний образ міс Гані з казкового нарративу Р. Дала «Матильда» (зображення відновлено з сайту URL: <https://www.pinterest.com/pin/446137906818368648/>)

Сама ж книжка ближче до кінця перетвориться майже в містичний детектив, що цілком укладається в англійську літературну традицію.

Ми від душі сміємося над обмеженими, бездушними батьками, над незграбною, злющою директоркою, яка мріє розправитися з «нудотними прищами» - дітьми. Сміємося, а після згадуємо, що фізичні покарання учнів були повсюдно скасовані в Англії лише в 1999 році. У 1988-му, коли Дал написав свою книжку, виповнився лише рік, як вони були скасовані тільки в частині британських шкіл.

Коли-небудь Матильда, така розумна і спокійна, виросте, виростуть і її однолітки. Може бути, вони не будуть такими дорослими - звичними і остаточно зіпсованими. Ось ця надія, мабуть, і є головним секретом і уроком книги.



"Я пишу тільки про те, що захоплює дух або смішить. Діти знають, що я завжди на їхньому боці", - ці слова Роалда Дала [45, с.15] дуже точно відображають зміст і характер однієї з найблискупіших його дитячих повістей під назвою "ВДВ", яку часто називають "Книгою №1" сучасної світової дитячої літератури.

А ви знаєте, хто такий ВДВ? ВДВ - це найкращий велетень у світі, який виконує важливу місію - приносить дітям прекрасні сни. Одного разу ВДВ подружився з маленькою Софі, і тепер вони разом хочуть здійснити свій план по звільненню світу від злісних чудовиськ.

Історія, розказана Далем, почалася місячної ночі, в «нечисту годину», «коли всі діти й дорослі міцно-міцно сплять, а всілякі відьми й почвари виповзають зі своїх схованок ...»

Маленькі діти, ні за що в цей час не вставайте з ліжка! Навіть для того, щоб заснути штори від нестерпного місячного світла. А не те стукіт вашого сердечка почує якийсь пробігаюче повз чудовисько, як це сталося з сиріткою Софією. Добре ще, що це був Великий і Добрий Велетень, велетень-сонодув, вдуючий в дитячі кімнати приємні сни. Але і він змушений був схопити Софі в одній нічній сорочці і віднести в Країну Велетнів, де, крім нього, живуть ще дев'ять величезних людоджерів, імена яких - Тілогриз, Костохруст, Дітопожирач, М'ясопоглинач, Досмертістискач, Угорлоковтач, Дівчатокчавчав, Кровопопивач, Різниченко - любителям жахів і страшилок скажуть багато про що.

Щовечора люті п'ятнадцятиметрові громили відправляються в різні кінці світу вечеряти. Серед цього велетенського племені ВДВ виявився непомірно (всього сім метрів ростом) і з дивацтвами. Його величезні вуха, схожі на колеса вантажівки, можуть уловлювати «таємний шепіт світу». Наприклад, «кроки сонечка, коли вона повзе по листу».

До того ж ВДВ виявився захопленим колекціонером снів, які він ловить сачком для метеликів, і єдиним з велетнів, який відмовляється їсти людей. А ще він часом так хитромудро висловлював свої думки, що Софія спочатку важко його розуміла.

Зрозуміло, що Софія і ВДВ подружилися і навіть придумали хитромудрий план з нейтралізації злісних велетнів-людоджерів. Розкривати всі нюанси цього дотепного плану утримаюся, можу сказати тільки, що в здійсненні грандіозної операції брали участь сама англійська королева, головнокомандувач англійської армії, а також головнокомандувач військово-повітряними силами. Нехай краще вам розповість про все сам Дал - неповторний фантазер і віртуозний казкар. Казка у нього - одночасно і жахлива, і філософська притча, і комедія з характерним для Дала трохи грубуватим гумором, за який його деякі недолюблюють. Ну що взяти з неотесаного ВДВ, але розумна і розсудлива Софія завжди поруч, вона встигне вибачитися і почервоніти за нього.

Хронотопними маркерами чарівної картини світу у казкових наративах Роалда Дала постають номінативні одиниці на позначення чарівних цехів, де Вонка виготовляє незвичайні солодощі для дітлахів та самих солодощів.

Маркером чарівного хронотопу постають кімнати в яких виготовляються солодощі:

1. Inventin g Room / Цех винаходів
2. Juicing Room / Сокочавильний цех
3. Nut Room / Горіховий цех
4. Television Room / Телевізійний цех
5. Fudge Room / Цех помадок.

Квазіреалії цієї групи не викликають значних труднощів при перекладі, адже їх значення є цілком очевидним і не потребує додаткових пояснень. Авторські новотвори передано за допомогою

калькування, що у конкретному випадку є слушним перекладацьким прийомом. Заслуговує на увагу конкретизація слова goot в українському перекладі, що передано лексемою вужчої семантики «цех», влучно відповідаючи контексту розповіді.

## ВИСНОВКИ

У наш час, час розвитку лінгвокультурології, мова розглядається як засіб вивчення особливостей національної культури за образом системи, яка характеризується антропоцентричністю.

Роалд Дал займає особливе місце в дитячій англійській літературі та користується великою популярністю серед дітей завдяки своїм творам «Чарлі і шоколадна фабрика» (1964), «Чарлі і великий скляний ліфт» (1972), «ВДВ» (1982), «Відьми» (1983) і «Матильда» (1988).

У рамках нашого дослідження була зроблена спроба розглянути способи лінгвокультурологічної репрезентації чарівної картини світу в літературних казках Роалда Дала.

Здійснивши огляд теоретичних доробків, у яких вивчено лінгвістичну теорію картини світу з позиції перекладознавства, ми вивчили, що картина світу в художньому тексті відображає індивідуальну картину світу автора і створюється за допомогою мовних засобів і відображається у виборі смислових елементів художнього твору, мовних засобів (збільшенні або зменшенні частотності вживання певних одиниць). Отже, мова виступає засобом створення вторинної, художньої картини світу, яка відображає картину світу автора художнього твору

Ми висвітлили поняття чарівної картини світу казкових наративів і вивчили, що вона є формою репрезентації квазіреальної дійсності, яка існує у вигаданому географічному просторі. Чарівне виникає коли читач та й самі герої починають сумніватися у тому, чи події що відбуваються реально існують, чи ні. Коли читач розуміє, що закони реальності не порушені та пояснюють явища які описуються, тоді твір відносять до жанру чарівного.

Розкривши особливості ідіодискурсу Роалда Дала, дізналися, що Роалд Дал є блискучим оповідачем і майстром сюжету. Для нього

дитячі книги не були ніколи не були забавкою чи літературним хуліганством. Кожна його книга виступає повчанням для дорослих, в них безліч психологічно точних ситуацій і типажів, які легко «прочитуються», незважаючи на гротескні ситуації. У кожному він вкладав свою душу і привносив свої роздуми про веселе і одночасно трагічне життя у доступній дітям формі. Не роблячи знижки на вік письменник дає і підтримує в дітях віру в свої сили, вимагає від них ці сили використовувати за для добра і справедливості.

Визначивши і схарактеризувавши основні складові елементи чарівної картини світу Роалда Дала зрозумілим стає, що він є одним із небагатьох авторів, хто описує неприйнятні теми "дорослого" життя та повстає проти жанрових обмежень, приправляючи все сценами жорстокості та сарказмом. Усе це вбачається в використанні ненормативної лексики та багатьох стилістичних засобів, найпоширенішими з яких є гіперболізація, оксюморон, гра слів, алітерація, метафора, епітети, антитеза, порівняння. Проте за для легкого читання його книг малечою та юнаками, автор використовує простий синтаксис та не ускладнює його деталізацією, зворотами та конструкціями, інверсією та численними синонімами.

Охарактеризувавши чарівний хронотоп казкових наративів Р. Дала визначили, що автор використовує виразні образи зображення чарівного світу чарівного світу, такі як, досягнення комічного ефекту, що балансує між іронією та "чорним" гумором і це завжди викликало багато неоднозначних коментарів від критиків і читачів. Використання ігрових елементів, завжди присутнє у творах Дала, він задає так звану установку на гру, яка має за мету розважити читача. Наголос на порушення правил та бунтарство теж присутнє у його творах і саме це додає їм неординарності.

Ми виявили основні лінгвостилістичні засоби відтворення чарівної картини світу, і дослідили що відображення особистості

письменника в мові його творів є його індивідуальним стилем, а лінгвостилістичні ознаки його стилю створюють доміанти, які є пріоритетними в аспекті перекладу, ними слугують алітерація та графон, як фонографічна доміанта, вигуки, димінутиви, okazionalizmi, kvazirealii, promovisti imena, як лексична доміанта, порушення граматичних норм у мовленні персонажів, експресивні конструкції з питальними словами what та how, як граматична доміанта, та гра слів, як семасіологічна доміанта.

Отже, виконане дослідження доводить потребу використання системи доміант індивідуального стилю письменника для аналізу відтворення картини чарівного світу його творів у перекладі.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение : учеб. пособие для студ. филол. и лингв. фак. высш. учеб. заведений. СПб. : Филологический факультет СПбГУ; М. : Издательский центр Академия, 2004. 352 с.
2. Аникин В. П. Русская народная сказка : пособие для учителей. М. : Учпедгиз, 1959. 256 с.
3. Бабенко Л. Г., Казарин Ю. В. Лингвистический анализ художественного текста : учебник. М. : Флинта : Наука, 2005. 496 с.
4. Белянин В. П. Основы психолингвистической диагностики : модели мира в литературе. М.: Тривола, 2000. 248 с.
5. Белянин В. П. Психолингвистика : учебник. М.: Флинта, 2003. 227 с.
6. Брутян Г. А. Язык и картина мира. *НДВШ. Философские науки.* 1973. № 1. С. 108–111.
7. Венгренивська М. А., Гнатюк А. Д. Творча майстерня перекладача : навч. посіб. К. : Редакційно-видавничий центр "Київський ун-т", 1998. 90 с.
8. Викторова Н. А. К вопросу об определении жанровой специфики произведений Роальда Даля для детей. *Ученые записки казанского университета. Сер. : Гуманитарные науки.* 2011. Том 153, кн. 2. С. 194–201.
9. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
10. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. М.: КомКнига, 2006. 144 с.

11. Гарбовский Н. К. Теория перевода : учебник. М. : Изд-во Моск. унта, 2004. 544 с.
12. Голубенко Н. І. Відтворення англомовних репрезентацій концептосфери американського півдня в українському художньому перекладі (на матеріалі американських романів ХІХ – ХХ ст.) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 "Перекладознавство". Київ, 2016. 219с.
13. Гончарова Н. Н. Языковая картина мира как объект лингвистического описания. *Известия Тульского государственного университета. Сер.: Гуманитарные науки*. Тула: Издательство ТулГУ, 2012. Вып. 2. С. 396–405.
14. Дал Р. ВДВ (Великий Дружній Велетень). Повість. / перекл. з англ. В. Морозова за ред. І. Малковича. [Іл. Кв. Блейк]. К.: А-БА-БА-ГАЛА-МА-ГА, 2014. 272 с.
15. Дал Р. Відьми / пер. з англ. Віктор Морозов. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛАМА-ГА, 2016. 256 с.
16. Дал Р. Джеймс і гігантський персик. URL: [http://shron.chtyvo.org.ua/Dal\\_Ruald/Dzheims\\_i\\_hihantsk\\_yi\\_persyk.pdf](http://shron.chtyvo.org.ua/Dal_Ruald/Dzheims_i_hihantsk_yi_persyk.pdf). (дата звернення 16.03.2020).
17. Дал Р. Матильда. URL : <http://skaz.com.ua/fizika/15342/index.html>.
18. Дал Р. Чарлі і шоколадна фабрика. URL: [http://aelib.org.ua/texts/dahl\\_\\_charlie\\_and\\_the\\_chocolate\\_factory\\_\\_ua.htm](http://aelib.org.ua/texts/dahl__charlie_and_the_chocolate_factory__ua.htm). (дата звернення 16.03.2020).
19. Даль Р. БДВ, или Большой и Добрый Великан. URL : [http://loveread.ec/read\\_book.php?id=61658&p=7](http://loveread.ec/read_book.php?id=61658&p=7). (дата звернення 16.03.2020).
20. Єсипович К. П. Образ "Чарівного" у французькій народній казці (лінгвокогнітивний аспект): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05 "Романські мови". Київ, 2006. 220 с.



21. Жукова Н. М. Роль субкультури арго у формуванні австралійської англосовної картини світу кінця XVIII-середини XIX століть : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 "Германські мови". Одеса, 2011. 20 с.
22. Зорівчак Р. П. Словесний образ у художньому перекладі // "Хай слово мовлене інакше..." : Проблеми художнього перекладу. *Статті з теорії, критики та історії художнього перекладу*. К.: Дніпро, 1982. С. 51–65.
23. Казакова Т. А. Художественный перевод: в поисках истины. СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2006. 224 с.
24. Калошина Н. Роальд Даль розговаривает не с ребенком и не со взрослым, а просто с человеком. *Папмамбук*. 25 октября 2016. URL : <http://www.papmambook.ru/articles/2472/>. (дата звернення 16.03.2020).
25. Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и языке. М. : Наука, 1990. 107 с.
26. Кольцова Л. М., Лунина О. А. Художественный текст в современной лингвистической парадигме : учебно-методическое пособие для вузов. Воронеж, 2007. 51 с.
27. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение: учебное пособие. М. : ЭТС, 2001. 424 с.
28. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/9857-flektivn-movi.html>. (дата звернення 16.03.2020).
29. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учеб. пособие. Минск: ТетраСистемс, 2008. 272 с.
30. Миколишена Т. В. Квазіфразеологізація чарівного світу казок Р. Дала як проблема перекладу. *II Таврійські філологічні читання: міжнар. наук.-практ. конф.*, 20-21 травня 2016 р. : тези доп. Херсон : Видавничий дім "Гельветика", 2016. С. 98–100.

31. Некряч Т. Є., Чала Ю. П. Через терни до зірок : труднощі перекладу художніх творів : навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2008. 200 с.
32. Никитин М. В. Об отражении картины мира в языке. *Studia Linguistica*. СПб.: Тригон, 1999. Вып. 8. С. 6–14.
33. Олексин О. З. Особливості відтворення Шекспірової гри слів в українських перекладах: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 "Перекладознавство". Львів, 2016. 229 с.
34. Ребрий А. В. Окказионализмы в современном английском языке (структурно-функциональный анализ): дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 "Германские языки". Харьков, 1997. 203 с.
35. Тараненко О. О. Гра слів. *Культура слова*. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго. 1997. Вип. 50. С. 37–41.
36. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. М.: Слово, 2000. 624 с.
37. Тіліга А. Ю. Відтворення топоніміки як складової фантастичної художньої картини світу в англо-українських перекладах. Філологічні трактати: наук. журнал. Суми : СумДУ. 2012. Т. 4, № 2. С. 114–118.
38. Урысон Е. В. Языковая картина мира vs. обиходные представления (модель восприятия в русском языке). Вопросы языкознания. М.: Наука, 1998. Вып. 2. С. 3–21.
39. Флорин С. Муки переводческие: практика перевода. М.: Высшая школа, 1983. 213 с.
40. Хайдеггер М. Время и бытие : статьи и выступления. М.: Республика, 1993. С. 41–63.
41. Donkin A. Dead Famous – Roald Dahl and His Chocolate Factory. UK: Scholastic, 2002. 192 p.
42. Hook J. Roald Dahl : The Storyteller (Famous Lives). London: Hodder Wayland, 2003. 48 p.

43. Leppihalme R. Translation strategies for realia. *Mission, Vision, Strategies, Values : A Celebration of Translator Training and Translation Studies in Kouvola*. Helsinki : Yliopistopaino, 2001. P. 139–148.
44. Roald Dahl. URL : <http://www.roalddahl.com/>. (дата звернення 16.03.2020).
45. Rosen M. *Fantastic Mr. Dahl*. London : Puffin, 2012. 161 p.
46. Wheeler J. *Roald Dahl (Children's Authors)*. Publisher: Checkerboard Books, 2006. 24 p.
47. Dahl R. *Charlie and the chocolate factory*. URL : <http://www.readanybook.com/online/127>. (дата звернення 16.03.2020).
48. Dahl R. *James and the Giant Peach*. URL : <http://english4success.ru/upload/books/449.pdf>. (дата звернення 16.03.2020).
49. Dahl R. *Matilda*. URL : <http://english4success.ru/Upload/books/73.pdf>. (дата звернення 16.03.2020).
50. Dahl R. *The BFG*. URL : <http://www.8novels.net/billion/b4918.html>. (дата звернення 16.03.2020).
51. Dahl R. *The Witches*. URL : <https://docs.google.com/file/d/0B7eZflzDxAeQbU9vMm9Ldkc1cVE/view>. (дата звернення 16.03.2020).